

Rakende het Modderen in de Vecht

”...hoe dat niet jegenstaande onse voorgaande Ordonnantien ende interdicten, dagelyks meer ende meer verscheyde misbruicken ende abuysen bevonden worden, aangaande dat modderen in der Vecht...”

Aldus het placaat van 8 Oktober 1555, te boek gesteld in "Het Groot Placaatboek van Utrecht" waarin alle placaten, ordonnantiën, edicten e.d. van de Staten van Utrecht en van burgemeester en vroedschap van de stad Utrecht waren opgenomen. Deze bundeling, uitgegeven bij Jacob van Poolsum te Utrecht in 1729, was het werk van de rechtsgeleerde Johan van de Water en bracht helderheid in de wirwar van voorschriften en verbodsbepalingen die stad, land en waterwegen betroffen. In dit omvangrijke werk stond zwart op wit wat men al of niet mocht en moest - een grote vooruitgang wat ieders informatie betreft. De gewoonte bestond nl. dat alles wat de overheid verordonneerde mondeling "aan den gemeene volke" werd medegedeeld, en wel "na voorgaande klockluydinge". Eerst in de stad Utrecht, daarna in de dorpen "eveneens na voorgaande klockgeslag daar waar een klock was". En al waren er velen onder de toehoorders die lezen noch schrijven konden en dus niet in staat Het Groot Placaatboek er nog eens op na te slaan - het zal de rechtszekerheid ongetwijfeld bevorderd hebben.

Hoofdstuk over het baggeren.

Eén van de titels betreft het baggeren, het "trecken", zoals het ook wel genoemd werd, een activiteit die zich waarschijnlijk al sinds 's-mensen heugenis in de Vecht had afgespeeld. Het ophalen van modder kon diverse belangen dienen die totaal met elkaar in strijd waren. Enerzijds de noodzaak om de rivier op diepte te houden, anderzijds het commerciële belang, want de bagger had verkoopwaarde. Dit laatste bracht de "modderluyden" er toe zich zo snel en gemakkelijk mogelijk van deze substantie te voorzien. Zij brachten dus hun schouwen of pramen tot vlak bij de wal-kant, bij voorkeur 's-nachts zodat zij ongestoord konden baggeren. Dat dit een geijkte methode was blijkt uit de uitvoerige beschrijving hiervan in diverse placaten. Wat dat betreft geven deze reglementen, waarin de wetgever zijn mening en vooral zijn afkeuring niet onder stoelen of banken steekt, een goed beeld van de werkzaamheden en vooral van de laakbare manier waarop deze werden uitgevoerd. Het is de vraag of de gedetailleerde omschrijving van het kwaad soms anderen op ideeën bracht, want de lengte van de ordonnanties nam per keer toe en de straf op overtreding werd steeds strenger.

De aanwonenden, eigenaars van de grond tot aan de waterlijn, klaagden steen en been over de schade die aan hun landerijen werd toegebracht: "...sy komen geheel ... onder ander luyden landen, die selve daardoor ontgrondende...". De overheid had begrip voor de "Geërfdens, van wiens landen ende wallen sulcke modder bij dage ende by

nage gehaalt wort, waar door haar landen vermindert ende seer verkleynt worden, en noch meer sullen, ten zy hier inne worde voorsien". Bovendien stak het feit dat de modder niet binnen de grenzen bleef: "... meede soo worden ... seekere quantiteyt van den selven modder verbracht op andere plaatsen buyten den Lande van Utrecht".

Instructies anno 1598.

In de ordonnantie van 17 Maart 1598 kregen de modderluymen duidelijke instructies, inspelend op hun gewoonten en werkwijze. Zij dienden voortaan slechts "bij lichten dage, staande metten rugge te naasten landewaart" te werk te gaan. De schouwen moesten op een afstand van ten minste één roede van de oever blijven en het was dan verboden "midden tusschen de schouwen en het naaste land modder op te halen". De straf op overtreding was streng: schouw plus inhoud werd verbeurd verklaard en verkocht. De opbrengst ging naar de gedupeerden en naar degene die de onverlaat had betrap: "... het derdendeel komen sal tot behoef van de Geërfden van het naasten land, dat ander derdendeel tot behoef van den aanbrenger, en het derde derdendeel tot behoef van den Watergraaf, Maarschalck, ofte Schout, in wiens Gerecht sulks gebeuren sal".

Dat deze bepalingen niet het gewenste effect hadden blijkt uit het grote aantal placaten dat hierop volgde.

Aanleg van het Zandpad.

Na de aanleg van het jaagpad (het Zandpad) omstreeks 1600 kreeg de overheid een direct belang bij het uitroeien van het "quaat" omdat de schade niet meer uitsluitend voor rekening van de aanwonenden kwam. Het is dus niet verbazend dat ook in de bepalingen die het Zandpad betreffen geregeld over de baggeraars gesproken wordt, zoals bijvoorbeeld in de ordonnantie van 15 November 1631. Hierin wordt gesteld dat "... alsoo by de modderluymen in 't trecken ende baggeren van den modder uytte Vecht, vele quade practijquen worden gebruykt, waar door die landen langes de Vecht gelegen, voor een groot deel uytgetogen ende ontgrond worden, en 't sandpad komt te sacken ende te vervallen...". Opnieuw volgt een aanwijzing van tijd en plaats van de werkzaamheden, in de vorm van een verbod "modder te trecken voor sonnen opganck, ofte na sonnen onderganck" en de bepaling dat alleen midden in de rivier gebaggerd mocht worden. Wee degene die het waagde "haar baggernetten ofte baggerbeugels" te ver uit te steken - hem wachtte niet alleen verbeurdverklaring maar ook nog een zware boete.

Vindingrijk waren de baggeraars zeker, vooral waar het om het creëren van een overmachtssituatie ging. Want wie kon er iets aan doen wanneer schouw of praam vanuit het midden van de rivier door de stroming naar de walkant gedreven werd? In 1638 werd ook hieraan paal en perk gesteld. In de ordonnantie van 16 December van dat jaar wordt eerst geconstateerd dat de modderaars "... het sandpad, dat langs deselve riviere tot seer groote kosten gelegd is, zoo onder uyttrekken, dat het op veele plaatsen sal moeten worden geschoeyt...". Daarna volgt de gebodsbepaling dat de schouwen "ten minste met eenen paal, die sy in de grond sullen steecken" vastgezet dienen te worden. Nog meer varianten op het ontduiken van de reglementen worden beschreven en verboden, zoals in een bepaling over de positie van de schepen ("met

drie schouwen dick leggende dicht aan het land"), of de volgorde waarin de schouwen gevuld werden.

Nieuwe aanwijzingen in 1710.

Hoe de overheid ook poogde alles uitputtend te regelen of te verbieden - het mocht niet baten. De bewoordingen van "een zekere ordre voor de Modderluymden" anno 1710 geven de indruk dat er sinds 1555 niet de minste vooruitgang was geboekt. Er is wederom sprake van "seer sware klachten wegens het onordentelyk modderen in de Riviere de Vecht". Een stelsel van vergunningen en registratie werd nu in het leven geroepen, het laatste "bij den Cameraar van het sandpad, Martinus La Haye". Deze vergunningen dienden op gezette tijden opnieuw te worden bezien in het licht van de wisselende gesteldheid van de rivierbodem. In dit verband is de ordonnantie van 24 Oktober 1654 interessant, waarin bezorgdheid wordt uitgesproken over de toestand van "den Vaarschen Rhyn, die soo lange, soo meer komt met slibbe te begroeyen en verlanden...". De overheid maakte nu van de nood een deugd: de Vechtbaggeraars die sinds onheuglijke tijden zo veel last hadden veroorzaakt konden nu uitkomst bieden door hun werkterrein naar de dichtgeslibde Vaartse Rijn te verplaatsen. De maatregelen waren kras: alle vergunningen voor de Vecht werden ingetrokken terwijl faciliteiten werden verleend om het baggeren elders aantrekkelijk te maken. De "luymden, bagger van noode hebbende" hoefden geen sluisgeld of weggeld te betalen.

Voor de baggeraars, die volgens eerdere edicten altijd als verweer hadden aangevoerd hoeveel nut hun gegrave voor de scheepvaart had, moet deze gang van zaken een vreemde gewaarwording zijn geweest. Uiteraard een tijdelijke zaak - naderhand keerde de oude situatie met klachten, verordeningen, vergunningen, overtredingen en sancties daarop weer terug.

De toestand werd verscherpt toen de overheid niet alleen ambtsdragers maar ook particulieren die er belang bij hadden inschakelde zoals na een uitspraak van 24 Maart 1716 van Gedeputeerden van de Staten 'sLands van Utrecht. De publicatie daarvan besluit het hoofdstuk "Rakende het Modderen in de Vecht". De tekst luidt:

"De Gedeputeerden van de Staten 'sLands van Utrecht, interdiceren allen en een ygelyk, en voornaamlyk de modderlieden, voortaan meer in de schutsluysen van Maarsseveen, of tien roeden binnen, en buyten deselve te modderen, op poene van te verbeuren haar schouwen, schuyten, en moddertuygen; en autoriseeren een yder van de Geërfdens van Maarsseveen, mitsgaders de Poldermeesters en sluiswagter aldaar in der tyd, om de bekeuringe dien aangaande te mogen doen, mits de supplianten na styl in den Gerechte van Maarsseveen gebruykelyk, het selve behooryk latende denuntieren en bekent maken.

Gedaan te Utrecht den 24 Maart 1716. Onder stont, ter Ordonnantie als boven. Was geteekent, P. Voet van Winssen.

Breukelen, januari 1984

Mr M.A. Dukes-Greup